

ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΣΤΗΝ ΑΣΙΑ: ΜΑΡΤΥΡΙΑ Ή ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ;

Τό νά δηλώνει κανείς Όρθόδοξος χριστιανός στήν Άσία δέν εἶναι, στίς περισσότερες περιπτώσεις, μιά κοινωνικά οὐδέτερη ἐπιλογή. Δέν εἶναι στοιχείο πολιτισμικῆς ταυτότητας, ὅπως σέ χώρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἢ τῶν Βαλκανίων. Εἶναι πράξη πού συχνά φέρει τό βάρος τῆς ἀπορίας, τῆς καχυποψίας, ἀκόμη καί τῆς ἐχθρότητας. Ὅχι γιατί ἡ Όρθοδοξία ἐπιδιώκει ἀντιπαράθεσεις. Ἀλλά γιατί βρίσκεται μέσα σέ ἕνα τοπίο ὅπου ἡ θρησκεία δέν εἶναι ἀπλῶς προσωπική πίστη. Εἶναι πυλῶνας ἐθνικῆς αὐτοσυνειδησίας, κοινωνικῆς συνοχῆς καί πολιτικῆς νομιμοποίησης. Στήν Ἀσία, οἱ μεγάλες θρησκευτικές παραδόσεις –ισλάμ, ἰνδουισμός, βουδισμός, κομφουκιανισμός– δέν λειτουργοῦν μόνο ὡς συστήματα δογμάτων. Διαμορφώνουν πολιτισμούς. Ὅρίζουν ἠθικούς κώδικες, κοινωνικές ἱεραρχίες, ἀκόμη καί τό πῶς νοεῖται ἡ ἔννοια τῆς κοινότητας.

Μέσα σέ αὐτό τό πλαίσιο, ἡ Όρθοδοξία δέν εἶναι «ἡ ἄλλη χριστιανική ὁμολογία». Εἶναι κάτι σχεδόν ἄγνωστο. Καί τό ἄγνωστο γεννᾷ ἐπιφυλάξεις. Ἡ δυσκολία δέν ἀρχίζει ἀπό τήν ἀνοιχτή καταδίωξη. Ἀρχίζει ἀπό τό βλέμμα. Ἀπό τήν ἐρώτηση πού ἐπανέρχεται: «Γιατί νά γίνεις κάτι πού δέν ἀνήκει στήν παράδοσή σου;». Σέ κοινωνίες ὅπου ἡ πίστη ταυτίζεται μέ τήν καταγωγή, ἡ μεταστροφή δέν ἐκλαμβάνεται ὡς ὑπαρξιακή ἀναζήτηση ἀλλά ὡς προδοσία. Ἡ Όρθοδοξία, ἡ ὁποία στηρίζεται στήν ἐλευθερία τοῦ προσώπου, συναντᾷ δομές, ὅπου τό ἄτομο ὀφείλει πρωτίστως νά ὑπηρετεῖ τήν κληρονομιμμένη ταυτότητα.

Σέ ὀρισμένες χώρες, ἡ πίεση δέν εἶναι ἀπλῶς κοινωνική. Εἶναι θεσμική. Ὑπάρχουν κυβερνήσεις πού ἀντιμετωπίζουν κάθε μή παραδοσιακή θρησκευτική παρουσία ὡς ἀπειλή γιά τήν ἐθνική συνοχή. Οἱ νόμοι περὶ «ξένων ἐπιρροῶν», οἱ περιορισμοί στή σύσταση κοινοτήτων, οἱ δυσκολίες στήν ἀπόκτηση ἄδειας λατρείας, δέν εἶναι ἀφηρημένες ἔννοιες. Εἶναι καθημερινά ἐμπόδια. Μιά ἐνορία πού δέν μπορεῖ νά νοικιάσει χῶρο. Ἐνας ἱερέας πού δέν ἐξασφαλίζει ἄδεια

παραμονής. Μιά λειτουργία πού τελείται διακριτικά, γιά νά μίν προκαλέσει αντιδράσεις. Καί όμως, τό ουσιώδες πρόβλημα δέν εἶναι μόνο νομικό. Εἶναι ὑπαρξιακό.

Ἡ Ὁρθοδοξία δέν προσφέρεται ὡς ἰδεολογική πρόταση. Δέν ὑπόσχεται κοινωνική ἐπιρροή. Δέν ἐξαγοράζει συνειδήσεις. Προτείνει ἕναν τρόπο ζωῆς πού βασίζεται στήν ἐλευθερία καί στή σχέση. Σέ περιβάλλοντα, ὅπου ἡ θρησκεία λειτουργεῖ ὡς μηχανισμός πειθαρχίας ἢ ὡς στοιχεῖο ἐθνικῆς περικυβερνήσεως, αὐτή ἡ πρόταση ἀκούγεται παράδοξη. Ὑπάρχει καί ὁ φανατισμός. Ὅχι μόνο ὡς βίαιη ἐκκρήνη, ἀλλά ὡς κλειστότητα. Ὡς ἀδυναμία νά δεχθεῖ κανεῖς ὅτι ὁ ἄλλος μπορεῖ νά βιώνει τήν ἀλήθεια διαφορετικά. Σέ περιοχές, ὅπου ἡ θρησκευτική πλειοψηφία αἰσθάνεται ἀπειλή ἀπό τή διαφορετικότητα, ἡ παρουσία μιᾶς μικρῆς ὀρθόδοξης κοινότητας γίνεται εὐκολος στόχος. Ἡ καχυποψία τρέφεται ἀπό ἄγνοια. Καί ἡ ἄγνοια μετατρέπεται σέ ἐχθρότητα.

Ἀλλά καί μέσα στίς ἴδιες τίς ὀρθόδοξες κοινότητες τῆς Ἀσίας ὑπάρχει πρόκληση. Πῶς νά ἐκφράσεις τήν πίστη χωρίς νά τήν ταυτίσεις μέ ἐθνικά χαρακτηριστικά; Πῶς νά ἀποφύγεις τόν πειρασμό νά λειτουργήσεις ὡς «πολιτισμικός ἐξαγωγέας»; Ἡ Ὁρθοδοξία δέν εἶναι φολκλόρ. Δέν εἶναι ρωσική, ἑλληνική ἢ ἀραβική ὑπόθεση. Ἄν ἐγκλωβιστεῖ σέ ἐθνοφυλετικά σχήματα, χάνει τήν καθολικότητά της. Ἡ μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας σέ τέτοιο περιβάλλον ἀπαιτεῖ λεπτότητα. Ὅχι ἐπιθετική προπαγάνδα, ἀλλά σιωπηλή παρουσία. Ὅχι ἀνταγωνισμό μέ τίς τοπικές παραδόσεις, ἀλλά διάλογο.

Ὁ Χριστιανισμός τῆς Ἀνατολῆς δέν καλεῖται νά ἐπιβληθεῖ, ἀλλά νά συναντήσει. Νά ἀφουγκραστεῖ τόν πόνο, τήν ἀναζήτηση, τά ὑπαρξιακά ἐρωτήματα τῶν ἀνθρώπων πού ζοῦν μέσα σέ διαφορετικές κοσμοθεωρίες. Σέ ὁρισμένες περιοχές τῆς Νοτιοανατολικῆς καί τῆς Νότιας Ἀσίας, δέν εἶναι αὐτονόητο ὅτι μιᾶ κοινότητα μπορεῖ νά ἐορτάσει τά Χριστούγεννα δημόσια. Ὑπάρχουν περιπτώσεις ὅπου τοπικές ἀρχές ἀπαιτοῦν εἰδικές ἄδειες, ἀκόμη καί γιά μιᾶ ἀπλή λειτουργία, ἐνῶ ὁμάδες φανατικῶν διαμαρτύρονται ἔξω ἀπό Ναούς, καταγγέλλοντας «προσηλυτισμό». Σέ κάποιες πόλεις τῆς Ἰνδίας ἢ τοῦ Πακιστάν, χριστιανικές οἰκογένειες ἐπιλέγουν νά στολίσουν διακριτικά τό σπίτι τους, ἀποφεύγοντας φωταγωγήσεις πού θά μποροῦσαν νά προκαλέσουν ἐχθρικά σχόλια. Στήν Ἰνδονησία, ἔχουν καταγραφεῖ περιστατικά ὅπου Ἐκκλησίες ἀναγκάστηκαν νά μεταφέρουν τή χριστουγεννιάτικη λατρεία σέ κλειστούς χώρους μέ ἀστυνομική παρουσία γιά λόγους «ἀσφαλείας». Ἡ γιορτή τῆς Ἐνανθρώπησης,

πού άλλοῦ πλημμυρίζει δρόμους καί πλατείες, ἐκεῖ βιώνεται συχνά μέ μιὰ αἴσθησι ἐπιφυλακῆς. Δέν πρόκειται πάντοτε γιά ὠμή βία. Πρόκειται γιά τό διαρκές μήνυμα ὅτι ἡ χαρά σου εἶναι ἀνεκτὴ μόνο ἐφόσον παραμένει ἀθόρυβη.

Ἀκόμη πῶς ἔντονη μπορεῖ νά εἶναι ἡ ἐμπειρία τοῦ Πάσχα. Ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου ἢ ἡ Ἀναστάσιμη Λειτουργία δέν εἶναι εὐκόλες σέ κοινωνίες, ὅπου ἡ δημόσια ἔκφρασι ἄλλης πίστεως θεωρεῖται πρόκλησι. Σέ ὀρισμένα κράτη τῆς Ἀσίας, οἱ καμπάνες δέν ἐπιτρέπεται νά ἠχήσουν. Ἡ Ἀνάστασι ψάλλεται χαμηλόφωνα, πίσω ἀπὸ κλειστὲς πόρτες. Ὑπάρχουν περιπτώσεις στίς ὁποῖες πιστοὶ χρειάστηκε νά διανύσουν μεγάλες ἀποστάσεις γιά νά βροῦν Ἐκκλησία ἢ Κληρικό. Ἐπίσης, οἱ περιορισμοὶ στὴν εἴσοδο κληρικῶν ἀπὸ τό ἐξωτερικὸ καθιστοῦν τὴν ποιμαντικὴ παρουσία ἐλάχιστη. Καί ὅμως, μέσα σέ αὐτὴ τὴ συστολή, ἡ ἀναστάσιμη ἐμπειρία ἀποκτᾷ δραματικὴ πυκνότητα. Τό «Χριστὸς Ἀνέστη» δέν εἶναι ἐθιμικὴ ἀνταλλαγὴ εὐχῶν. Εἶναι ὁμολογία πού μπορεῖ νά ἔχει κόστος. Ἐκεῖ, ἡ πίστι δέν περιβάλλεται ἀπὸ πυροτεχνήματα, ἀλλὰ φωτίζεται ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικότητα λίγων ἀνθρώπων πού ἐπιμένουν νά ἐλπίζουν.

Κι ὅμως, ἡ δυσκολία δέν πρέπει νά ὥραιοποιεῖται. Ὑπάρχουν περιπτώσεις στίς ὁποῖες ἡ δημόσια ὁμολογία πίστεως συνεπάγεται κοινωνικὸ ἀποκλεισμό. Νέοι πού ἀπορρίπτονται ἀπὸ τίς οἰκογένειές τους. Ἐργαζόμενοι πού χάνουν τὴ θέσι τους. Κοινότητες πού ζοῦν ὑπὸ παρακολούθησι. Ἡ ἐλευθερία συνείδησις, πού στή Δύσι θεωρεῖται αὐτονόμη, ἀλλοῦ παραμένει ζητούμενο.

Ἡ ἐρώτησι, λοιπόν, εἶναι τί σημαίνει νά εἶσαι Ὁρθόδοξος ἐκεῖ ὅπου ἡ πίστι σου δέν ἔχει ἱστορικὴ ρίζα. Σημαίνει, πρωτίστως, νά ἀπογυμνώνεις τὴν ταυτότητά σου ἀπὸ πολιτισμικά προνόμια. Νά μὴν στηρίζεσαι σέ κρατικές διευκολύνσεις ἢ σέ κοινωνικὴ ἀποδοχή. Νά ζεῖς τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐμπειρία ὡς κοινότητα προσώπων, ὅχι ὡς θεσμό ἰσχύος. Ἡ Ὁρθοδοξία γνωρίζει τί σημαίνει νά ἐπιβιώνεις στό περιθώριο. Ἡ ἱστορία της δέν εἶναι ἱστορία κοσμικῆς κυριαρχίας ἀλλὰ μαρτυρίας μέσα σέ ἀντιξοότητες. Ἀπὸ τίς πρώτες χριστιανικὲς κοινότητες μέχρι τοὺς νεότερους μάρτυρες, ἡ πίστι δέν ταυτίστηκε μέ τὴν ἐξουσία. Ἀντίθετα, συχνά βρέθηκε ἀπέναντί της.

Στὴν Ἀσία, ἡ πρόκλησι εἶναι διπλῇ. Ἀπὸ τὴ μιὰ, νά ἀντιμετωπιστοῦν οἱ προκαταλήψεις καί οἱ διοικητικοὶ περιορισμοί. Ἀπὸ τὴ ἄλλη, νά ἀποφευχθεῖ ὁ πειρασμὸς της θυματοποίησης. Ἡ Ἐκκλησία δέν ὑπάρχει γιά νά διεκδικεῖ προνόμια ἀλλὰ γιά νά προσφέρει ἐλπίδα. Καί ἡ ἐλπίδα δέν ἐπιβάλλεται, ἀλλὰ προτείνεται. Σέ κοινωνίες, ὅπου κυριαρχεῖ ἡ ἔννοια τῆς συλλογικῆς ταυτότη-

τας, ή όρθόδοξη κατανόηση του προσώπου μπορεί νά λειτουργήσει άπελευθερωτικά. Όχι ως άνατροπή της παράδοσης, αλλά ως υπενθύμιση ότι ό άνθρωπος δέν έξαντλείται στον ρόλο που του αποδίδεται.

Η πίστη δέν είναι κληρονομική ύποχρέωση. Είναι έλεύθερη απόφαση. Οί κυβερνητικές δυσκολίες, οί κοινωνικές πιέσεις, οί θρησκευτικές έντάσεις δέν άναγκούν τί δυνατότητα διαλόγου. Αντίθετα, τίν καθιστούν άναγκαία. Η Όρθοδοξία δέν έχει νά φοβηθεί τίν πολυθρησκευτική πραγματικότητα. Έκείνο που όφείλει νά αποφύγει είναι ή αυτάρκεια καί ή έσωστρέφεια. Τό νά είσαι Όρθόδοξος στήν Άσία σημαίνει νά ζεις τίν πίστη σου χωρίς έγγυήσεις. Νά μαθαίνεις νά συνυπάρχεις. Νά άντέχεις τί διαφορά χωρίς νά τί θεωρείς άπειλή. Νά σέβεσαι τίς παραδόσεις των άλλων χωρίς νά άπαρνείσαι τί δική σου έμπειρία.

Η Έκκλησία δέν καλείται νά κατακτήσει έδάφη. Καλείται νά γίνει χώρος φιλοξενίας. Καί ίσως άκριβώς μέσα στίς δυσκολίες, μακριά από τίν ασφάλεια των ιστορικών της κέντρων, νά άποκαλύπτεται πιο καθαρά ή ουσία της. Μιά κοινότητα που δέν στηρίζεται στήν ισχύ αλλά στήν αγάπη. Αυτό είναι τό στοίχημα. Όχι ή επιβίωση ως θεσμός, αλλά ή αυθεντικότητα ως τρόπος ύπαρξης. Σέ μία ήπειρο πολυφωνική, γεμάτη άντιθέσεις καί έντάσεις, ή Όρθόδοξη παρουσία μπορεί νά γίνει μαρτυρία έλευθερίας. Όχι κραυγαλέα. Όχι επιθετική. Αλλά σταθερή, διακριτική καί αληθινή.